
BIBLIOTH. UN.
JAGELLONICAE

Historyia Narodu Polskiego aż do panowania Zygmunta Augusta ostatniego Potomka z linii Męzkiey Jagiellońskiey

J Simoniewskiego

Pytanie. Co to iest Historyia

Odpowiedź: Historyia iest swiadkiem czasu, prawdy swiatłem, życiem pamięci, mistrzynią życia, starożytności posłem.

Py: Co to iest Epoka.

Od: Epoka iest to pewny punkt, czasu sławnym iakim zaszczycony dziełem od którego Chronologiści Dziejopisowie lata liczyć zaczynaią.

Py: Na ile Epok dzieli się Historyia Narodu Polskiego.

Od: Na cztery: Epoka pierwsza zaczyna się od Lecha pierwszego Założyciela polski to iest od roku 550. a kończy się na Popielu drugim w roku 840. Epoka Druga zaczyna się od Piasta to iest od roku 842. a kończy się na Ludwiku królu Węgierskim Sio=strzeńcu Kazimierza Wielkiego w roku 1382. W tey Epoce panowali naprzod Xiążęta od piasta od roku 842. aż do Bolesława pierwszego Chrobrym zwanego który był pierwszym królem polskim roku 999. potem królowie do Bolesława drugiego Smiałym zwanego który tytuł królewski utracił przez zabicie Sgo Stanisława roku 1081. powtórnie Xiążęta aż do Przemysława od którego Monarchowie polscy królami się nazywaią roku 1295. Przemysław odzyskał od papieża Bonifacego 8 na 500 lat przed zniszczeniem królestwa Polskiego

Epoka Trzecia zaczyna się od Władysława Jagiełona Wielkiego Xięcia Litewskiego to iest od roku 1386. a kończy się na Zygmuncie drugim Auguście ostatnim potomku z linii mezkiey Jagielonskiey w roku 1572. Epoka Czwarta zaczyna się od Henryka Xięcia Andegaweńskiego ktory potem był krolem Francuzkim to iest od roku 1574. a kończy się na Stanisławie Auguście Poniatowskim w roku 1795. w tey całey Epoce Polacy wolnym głosem sami sobie krolów obierali tak z obcych iako i oyczystych Familii . . .

Epoka pierwsza . . .

Rozmaite są dziejopisów mniemania o poczatkach Narodu naszego iedni go wywodzą z gór Kaukazkich, drudzy z Dalmacyi i Illiryi, inni nakoniec utrzymuią iż pod nazwiskiem Wendów był odwiecznym właścicielem tey ziemi na ktorey się dziś znayduie. To pewna że iesteśmy szczepu ludzkiego nayogromnieyszą gałęzią ktory był Słowiański. Lech pierwszy około roku 550. po narodzeniu Chrystusa był pierwszym Xięciem Polskim ktory miał przyyść ze Sklawonii. Miasto Gniezno miał wystawić i w niem stolicę państwa założył, on nadał podobno polakom za herb państwa Orła Białego, potomkowie iego dziedziczyli tron Polski blisko sto lat, po wygasłey familii wybrali Polacy Dwunastu Wojewodów do rządzenia Państwem, lecz i ktoiże

3

ktorzy się pomiędzy sobą o pierwszeństwo przymusili Pola-
ków iż z pomiędzy nich wybrali Krakusa, ten on miasto
Kraków wystawił i chwalebnie panował lat 28.—
Po nim nastąpił Lech drugi ten zabiwszy brata swego Kraku-
zostal wygnany od polaków panował lat dwa. —
Po wygnaniu Lecha drugiego oddali rządy Wandzie siostrze jego
a córce Krakusa 1go. Rytygier Xiąże Niemiecki dobiiał się o
jey rękę, lecz ona pogardziła nim, o co on urażony wydał
jey woynę, ta stanąwszy na czele swych Woysk, rozproszyła
Woysko Rytygiera, a niechcąc dłużey bydz przyczyną rozlewu
Krwi narodu swego, skoczyła sama w Wisłę i utopiła się
panowała lat dziesięć.—
Po smierci Jey wybrali polacy powtórnie dwunastu Wojewo-
dów, rządy ich były pełne zamieszania i kłotni przez lat 10.
lecz gdy przemysław poźniey nazwany Leszek pierwszy
odniosł zwycięztwo nad Węgrami, za co polacy oddali mu
rządy, ten dosyć chwalebnie Polską rządził panował lat 34.—
Po nim nastąpił Leszek drugi ten niczem panowania swego nie-
wstawił panował lat 16. Po nim obiął rządy Leszek 3 lecz o nim
nic Historyia niewspomina panował lat 15. Po nim nastąpił Po-
piel 1. ten z Gniezna do Kruszwicy stolicę państwa przeniosł panował lat 5.
Po nim nastąpił popiel 2gi na którym się skończyła familia Lesz-
ka 2go panował lat dziesięć

Epoka Druga.

Po smierci Popiela 2go był kray w wielkich zaburzeniach dla tego że polacy niemogli się zgodzić na obranie nowego Xiążęcia, lecz gdy o raz większe zaburzenia w kraiu czuć się dały, polacy zjechali się powtórnie do Kruszwicy, i obrali tam teyszego Obywatela Xięciem imieniem Piasta, ten chwalebnie Polską rządził przez lat 19. umarł roku 861. — Familiia Jego dziedziczyła tron Polski w linii mężkiey do roku 1370. skończyła się na Kazimierzu Wielkim, w linii żeńskiey na Jadwidze Córce Ludwika Krola Węgierskiego i polskiego a Władysława Jagiellona Krola Polskiego żonie roku 1399 W Xięztwie Mazowieckiem skończyła się na Januszu Xięciu roku 1526. W Szlązku skończyła się na Jerzym Wilhelmie X: Lignickim roku 1679. W linii żeńskiey ustała na Karolinie Xię: Holsztyńskiey na Waysemburgu roku 1767. — Po smierci Piasta objął rządy Ziemowit syn Jego, ten podbił Morawiią, Prussy i Pomorze do Polski przyłączył, w woysku dobry porządek uczynił i karność zaprowadził, panował lat 31. —

Po nim

Po nim objął rządy Leszek 4.ty, ten wstępując w Oyca slady zawojowat narody nad morzem Baltyckiem mięszkaiące panował lat 21. — Po nim Ziemomysł syn iego objął rządy, ten niczem panowania swego niewsławił, tylko tem że był Oycem Mieczysława który Religiią Chrześciańską przyiął, gdyż do Mieczysława cały naród polski był pogański, panował lat 51. — Po nim Mieczysław 1.wszy syn iego objął rządy, ten chcąc się ożenić z Dąbrowką corką Bolesława Xięcia Czeskiego, a że był poganinem, odmowił mu Bolesław corki, lecz przyrzekł mu ią dadź, ieżeli by przyiął wiarę Chrześciańską z całym Narodem, co gdy Bolesław przyrzekł i uczynił, Dąbrowka dostała mu się za żonę, a religiia Chrześciańska roku 965. została wprowadrzona do polski, Mieczysław pozakładał Katedry, Gnieznieńską, Krakowską, Poznańską, Kujawską i Płocką posyłał Mieczysław Lamberta Arcy-Biskupa Krakowskiego do Rzymu prosząc papieża Benedykta 6go o koronę, dla siebie i następców swoich, lecz że niebyła ugruntowaną religiia Chrześciańska więc papież odmowił Mu tego i musiał pod Zmieniem Xiążęcia polską rządzić. Umarł Mieczysław roku 999 panował lat 35. pochowany w poznaniu. Od Mieczysława zaczyna się iuż pewna Historyia Narodu polskiego..

Po śmierci Mieczysława obiął rządy Bolesław syn iego zwany Chro-
bry to iest Waleczny, On był pierwszym krolem polskim kazaw-
szy się koronować w Gnieźnie, i on iest prawdziwym założycielem
krolestwa polskiego, prowadził woynę z Czechami Morawczyka-
mi, zhołdował Prussaków i Pomorzan, i do przyięcia Wiary
Chrześciańskiey nakłonił Xiążąt Ruskich kilka razy
zwyciężył i kray swóy od mieysca gdzie Sala z Elbą się łą-
czy aż do Dniepru rozszerzył, i w nich żelazne słupy zakopać
rozkazał, utwierdził Religiią Chrześciańską, sprawiedliwość
i dobre obyczaie zaprowadził. Stolicę Państwa do Krakowa
przeniosł. Ciało Sgo Woyciecha Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego
od Prussaków którym Ewangeliią opowiadał zabitego wy-
kupił i do Gniezna sprowadził gdzie Ottona 3go Cesarza
odwiedzaiącego grob Sgo Męczennika z wielką wspaniałością
i przepychem przyiął. Umarł ten Wielki Krol w Pozna-
niu i tam pochowany roku 1025. panował z wielką Narodu
sławą, przez lat dwadzieścia i sześć. Za Jego panowania
nastał pobożny zwyczay który długo w Polsce trwał, śpie-
wania przed rozpoczęciem bitwy pieśni Boga Rodzica
od Sgo Woyciecha ułożoney. Pieśń ta iest naydawniey-
szym zabytkiem Poezyi języka Polskiego.

Po śmierci

Po śmierci Bolesława Chrobrego syn Jego Mieczysław
drugi zwany Gnuśny objął rządy, utracił przez nierząd i gnu-
śne panowanie swoie, kraje od Oyca zawojowane i zhołdowane,
iakoto, Ruś, Czechy, Morawy i Słowianów mięszkaiących nad
Elbą, którzy się poddali Niemcom, i ztąd powstało wielu
Xiążąt w Niemczech panował lat 9 umarł roku 1034.
Po śmierci Mieczysława objęła rządy Ryxa żona Jego ta niebę-
dąc przychylną Polakom, Niemców na wszystkie urzędy wy-
wyższała, za co od Polaków znienawidzona nieufaiąc więcey
Narodowi, Syna swego Kazimierza korony i bogactwa kro-
lestwa zabrała i wyjechała do Konrada drugiego Cesarza.
Syna oddała na nauki do Paryża, który po ukończonych
wstąpił do klasztoru Benedyktynów w Opactwie de Clugni
we Francyi. Lecz nierząd i napady nieprzyiacioł Polski, kto-
rzy na ten czas zemstę swą wywarli niszcząc kray i bogactwa
zabieraiąc, i tak w Katedrze Sgo Woyciecha Czechy wzięli taki krzyż zło-
ty że ledwie od 12 osób mógł być podniesiony, i bardzo wiele innych
kosztownych rzeczy. Polacy w tak smutnym stanie wysyłaią
posłów do Papieża Benedykta 9go, prosząc o uwolnienie od
ślubów zakonnych Kazimierza prawego dziedzica Tronu pol-
skiego, co gdy Benedykt pozwolił, pod warunkami temi,

aby wszyscy polacy płacili co rocznie grosz od głowy (co świę-
to piętrzem nazwano) noszenia w uroczyste święta białey chu-
stki na szyi, na wzór Stuły Dyakońskiey i golenia głowy na
krztałt tonsury zakonney.
Kazimierz powróciwszy do polski roku 1034. obiął rządy
wsparty posiłkami Cesarza Henryka 3go pobił Czechów
odebrawszy im Szlązk, Pomarzanów i Prussaków do hołdu
przymusił, Mazurów zbuntowanych poskromił, mądrze i
chwalebnie panował, postanowił surowe prawa na burzy-
cielów wewnętrzney spokoyności, za co polacy dali Mu nazwi-
sko odnowiciela Polski. Umarł roku 1058 pochowany
w poznaniu panował lat 24. Zostawił z Maryi Dobrogniewy
córki Włodzimierza K: Ruskiego synów dwoch Bolesława
drugiego Władysława Hermana i corkę iedną Swiętochnę wy-
daną za Władysława Kię: Czeskiego, za iego panowania po-
częto bić pieniądze w polsce, bo pierwszy z królów polskich
czytać umiał (podług Bielskiego).
po nim obiął rządy Bolesław drugi zwany Smiałym
w początkach panowania swego chwalebnie rządził polską
i korzystne dla narodu prowadził woyny, zawojował Węgrow.

Węgrów, ktorym Bellę króla na tron przywrócił z wyięzżył Czechów, Prusaków i Rusinów, zatopiwszy się w zbytkach w Kijowie, gdy Go napominał Sty: Stanisław Szczepanowski Biskup Krakowski, aby poprzestał rozpusty, nawet i klątwą Mu zagroził, o co Bolesław urażony zabił Go własnoręcznie roku 1078. dnia 8 Maja na Skałce przy odprawianiu Mszy S: potem zaboystwie został od Grzegorza 7go Papieża wyklęty a pogardzony od Narodu, Polskę opuścił, udał się do Węgier, a potem do Karyntyi gdzie w Klasztorze Ossyackim życia przykładną pokutą dokonał i tamże iest pochowany. Panował lat 20. Polska na ten czas straciła tytuł Krolestwa i przez 220 lat tytułu Xięztwa używała, aż do Przemysława który w roku 1295 tytuł krolewski odnowił i koronować się kazał.

Po ustąpieniu Bolesława Smiałego z Polski Władysław 1.wszy Hermann brat Jego obiął rządy. Starał się Władysław u Grzegorza 7go o przywrócenie tytułu krolewskiego ale Mu odmawił, i pod Imieniem Xiążęcia polską rządził prowadził woynę z Czechami, Prusakami i Pomarzanami których przez Sieciecha Wojewodę Krakowskiego pokonał.

Synowie oburzyli się przeciwko Władysławowi, za to iż zupełnie Sieciechowi rządy państwa powierzył, i tyle sposobów szukali aż Go od Dworu oyca oddalili. Zostawił dwoch Synów Bolesława 3go i Zbigniewa spłodzonego z nieprawego łoża. Umarł roku 1102 pochowany w Płocku panował lat 20. —.

Po nim objął rządy Bolesław 3ci zwany Krzywousty, za Jego panowanie Polacy woynę prowadzili z roznemi Narodami ia-ko to Prusakami, Pomorzanami których za staraniem Otto-na Biskupa Bamberskiego do przyięcia religii Chrześciań-skiey zmusił, Czechami, Rusinami walcząc z niemi około Dnieprn, wygrał przeszło 40 batalii, Nayprzeważnieysze zwycięztwo Jego było pod Wrocławiem z Henrykiem 5tym Cesarzem Niemieckim, którego tak zbił woyska że nie mogli prędko pochować ciał zabitych, psy z okolic z scho-dziły się na pożarcie trupów, i dla tego to mieysce ieszcze nazywaią Psiem polem. Wodzowie Żelisław i Skarbi-mir wielce dopomagali Mu swem męztwem i biegłością w sztuce woienney, pierwszy utracił prawą rękę któremu Bolesław znaczne nagrody poczynił i szczerą złotą rękę ulać kazał i tę mu darował. Drugi zhańbił się przez

podniesien

podniesienie buntu przeciw Bolesławi za co był śmiercią ukarany. Wiele Bolesław ucierpiał od Zbigniewa brata swego który ustawicznie narody pograniczne przeciw Bolesławowi pobudzał Bolesław uniesiony gniewem, rzekł któż mnie uwolni od tego Wiarołomny, Dworzany i Żołnierze usłyszawszy to Zbigniewa rozsiekali. Uwolnił Bolesław Duńczyków od rządów Abela przywłaszczyciela korony Duńskiey zbiwszy go zeszczętem i Duńczykom prawego króla na tron przywrócił. Jedną tylko bitwę przegrał z Italczanami, którzy przez podstęp woyska Jego rozproszyli. Umarł roku 1140. pochowany w Płocku panował lat 37. Bolesław idąc za zwyczaiem w Europie powszechnie na ten czas używanym podzielił kray między czterech swoich synów, przez co stał się przyczyną blisko 50. lat krwi rozlewu, gdyż synowie Jego zawsze woynę z sobą prowadzili przez co osłabili Naród. Władysławowi 2. Spluwaczem zwanemu naystarszemu synowi dostały się Xięstwa Krakowskie, Sieradzkie, Łęczyckie Szląsk i Pomerania z tytułem pierwszeństwa i władzy nayważszey nad całą Polską. Bolesławowi 4. Kędzierzawem zwanemu dostały się Xię: Mazowieckie, Kujawy ziemia Dobrzyńska i Chełmińska. — —

Mieczysławowi 3. Starym zwanemu dostała się Wielkopolska Henrykowi dostała się ziemia Sandomirska i Lubelska. Kazimie-rzowi 2. Sprawiedliwym zwanemu małoletniemu na ten czas nic niewyznaczył, tylko zalecił Synom mieć nad nim opiekę. Gdy się Bolesława pytano dla czego by nic nie wyznaczył Ka-zimierzowi odpowiedział / że i wóz który się toczy na czterech kołach, potrzebuie człowieka iednak który by nim kierował /. przez to podobieństwo dał do zrozumienia że Kazimierz zostanie Rządzią całego Państwa, co się też zyściło.—. —. —. —. —

Po śmierci Bolesława 3go. Władysław 2gi Spławacz obiął rządy, namowy Agnieszki żony swoiey, córki Leopolda Xiążę-Austryackiego a wnuczki Cesarza Henryka 4go, sprowadził Xiążąt Ruskich przeciwko swym braciom, chcąc im kray na-znaczony odebrać i stać się Rządzcą całey polski. Pokonawszy Bolesława 4. i Henryka wypędziwszy ich z dzielnic sobie od oyca wyznaczonych, lecz Ci z swem woyskiem udali się do Mie-czysława i w zamku Poznańskim zamknęli się, gdy im posił-ki nadeszły, porazili zeszczętem Władysława tak iż musiał uchodzić do Niemiec i tam u Szwagrów szukać pomocy. Bracia — odesłali żonę także do Niemiec za nim panował

panował lat sześć. —

Po ustąpieniu Władysława 2go. z Polski Bolesław 4. zwany Kędzierzawy objął rządy nad dwiema dzielnicami, Cesarz Fryderyk 1. zwany Rudobrody wymógł na Bolesławie Szląsk dla Władysława 2go, lecz pod tem tylko warunkiem że się z wszelkiej pretensyi do inszych części w Polsce. Niedługo się cieszył Władysław Szląskiem gdyż w krótce zakończył życie, a Synowie Jego podzielili pomiędzy siebie Szląsk. Bolesławowi dostało się Księstwo Wrocławskie, Mieczysławowi Księ: Opolskie, Raciborskie, Opawskie i Cieszyńskie, Konradowi Księ: Głogowskie, Kroszyńskie i Żegańskie, Potomkowie tych Książąt poddali się Czechom.

Bolesław ukończywszy woynę z Cesarzem, obrócił oręż swój na Prusaków którzy się z pod hołdu wyłamywali, do posłuszeństwa przymusił. Powtórnie podnieśli bunt Bolesław wyprawił się z Woyskiem przeciwko nim, lecz niebacznie zapuściwszy się w bagna okropną poniósł klęskę, zginął tam na ten czas Henryk Książe brat Bolesława, a dzielnica Jego została oddana Kazimirzowi drugiemu który dotąd nie miał żadnego działu. Umarł Bolesław roku 1173. pochowany w Krakowie panował lat 26. —

Po śmierci Bolesława 4go Mieczysław 3ci po nim nastąpił ten pokładaiąc naywiększą potęgę swą w bogactwie, zaraz stał się polakom uciążliwym przez wielkie podatki i zdzierstwa które czynił, gdy go upominał Gedeon Biskup krakowski, aby wcale niechciał się poprawić za sprawą tegoż Biskupa i wielu innych Senatorów od rządów został oddalony. Kazimierzowi więc Bratu Jego rządy państwa powierzyli, które On z wielką trudnością przyiął, a Mieczysław uciekł do Niemiec i tam szukał u krewnych pomocy. Otton syn Mieczysława 3go bunt przeciw Oycu podniosł za to że Oyciec więcey dzieciom z drugiey żony sprzyiał. Kazimierz ulitowany nad nieszczęściem brata, nieprzyiął całey Wielkopolski która Mu się poddawała tylko przestał na Gnieznie a Mieczysławowi i Ottonowi synowi Jego który się iuż wtenczas z Oycem pogodził odstąpił.
Kazimierz obiąwszy rządy po Mieczysławie, naprzód skasował wszelkie podatki ustanowione od Mieczysława. Nakazawszy zjazd do Łęczycy względem naradzenia się o dobro kraju z Narodem i ten iest pierwszy przykład w dzieiach naszych, gdzie Naród był przypuszczony do prawodawstwa. Pokonał Wsewolda Xiążęcia Ruskiego i Włodzimierza Halickiego, Mieczysław widząc Kazimierza zatrudnionego woyną Ruską puszcza w Narodzie fałszywą wieść jakoby Kazimierz zginął, który przez to rządy

rządy państwa obięć, lecz fałsz i zamiar Mieczysława skutku nie
wziął, bo Kazimierz dowiedziawszy się o tem przybył do Polski
Kazimierz wypuścił lennem prawem pozostaiące ieszcze od Słupca
Pomorzany Wracisławowi Mieczysława zięciowi, a Gdańska
okolice Samborowi, pokonał Węgrów którzy się chcieli stać pana-
mi Rusi i Xięstwo to hołdownicze uczynił, a granicę obu Naro-
dów stały się góry Gatry, Kazimierz poskromiwszy Rusinów
obrucił oręż swóy na Jadzwingów mięszkaiących w krajach po-
dlaskich których pokonał. Po śmierci Leszka syna Bolesława
4go odziedziczył Kazimierz Mazowsze i Kujawy. Postanowił Kan-
clerza i podkanclerzego koronnych, którzy aż do roku 1557 obydwa
z stanu Duchownego byli. Umarł Kazimierz słusznie Sprawie-
dliwym nazwany w Krakowie i tamże pochowany roku 1194
panował lat 16. Zostawił z Heleny córki Wszewołda Xiążęcia
Bełzkiego dwóch synów Leszka 5go zwanego Białym, Konrada
który się stał szczepem X. Mazowieckich i córkę iedną Salomeę
wydaną za Kolomana, syna Jędrzeia Króla Węgierskiego. Za
jego czasów Papież Klemens 3 dopraszał się od dziesięcinę a Polaków
na odzyskanie ziemi Świętey, Nazwaną ią Saladynką od Salady-
na Króla Saracenów który w tych czasach Jerozolimę i całą pra-
wie ziemię Ś.tą Chrześcianom odebrał. Pozakładał Opactwa Oliwskie, Sule-
iowskie, Pokrzywnickie, Wąchockie, Witowskie i Płockie. Kadłubek żyiący za
Kazimierza był pierwszy Polski Dziejopis Narodu naszego.

po śmierci Kazimierza Sprawiedliwego objął rządy Leszek piąty zwany Biały, lecz dla młodych lat powierzono rządy Helenie matce jego i przydano jey do rad Pełkę Biskupa i Mikołaia brata jego Woiewodę Krakowskich. Mieczysław 3ci gwałtem się starał objąć rządy i woyska swe sprowadził w okolice Krakowa, lecz został pokonany woyska jego rozproszone w tey potyczce sam Mieczysław ciężko raniony a Bolesław syn jego poległ na placu. Tą klęską niezrażony potrafił tak sobie ująć Helenę iż mu dobrowolnie ustąpiła rządów. Gdy niedopełnił warunków które przyrzekł polacy znowu wezwali Leszka do rządów. Mieczysław wymówiwszy się pozornie z niedotrzymanych warunków po trzeci raz był przypuszczony do rządów wprędce iednak umarł, uwolniwszy synowca swego od trosków a kray od kłotni i zamięszania, pochowany w Kaliszu panował lat pięć trzema powrotami do rządów. Po śmierci jego wezwali polacy Leszka 5go z warunkiem aby Goworka Wojewodę Sandomirskiego skazał na wygnanie, lecz Leszek niechciał niesprawiedliwie oddalać przyiaciela swego od siebie, lubo Goworek chętnie sam na to zezwalał dla dobra Narodu wolał wzgardzić tronem. Oddali polacy Władysławowi Laskonogiem zwanemu synowi Mieczysława 3go rządy który lat 3 panował, bo gdy Leszek odniósł zupełne zwycięztwo nad Rusinami pod Zawichostem gdzie Xiąże ich Roman.

Roman na placu poległ Władysław dobrowolnie Mu odstąpił nar-
dów i polacy uznali Go swym panem. Leszeka całem usiłowa-
niem było by dobry porządek w kraju uczynić. Ustąpił Mazow-
sza, Kujaw, ziemi Dobrzyńskiey i Chełmińskiey Konradowi bratu
swemu który się stał szczepem Xiążąt Mazowieckich. Konrad
niemogący się oprzeć prusakom którzy ustawicznie kray Jego naieżdżali
wezwał na pomoc przeciwko nim Kawalerów Mieczowych z In-
flant lecz tych prusacy pokonali, wezwał innych Kawalerów
Niemieckich zwanych Krzyżakami roku 1227. nadawszy
Jm ziemię Chełmińską, którzy w przeciągu lat 50 stali się
panami Prus i przymusili krajowców do przyięcia religii
Chrześciańskiey. Z tąd to wynikły blisko trzy wieki okropne
woyny między temi Niewdzięcznikami a polakami które
kray pustoszyli, Naywiększe klęski zadali Krzyżakom
Łokietek pod płowcami położywszy na placu Jch trupem
dwadzieścia tysięcy roku 1324. Władysław Jagiełło pod Grun-
waldem Tanenbergiem i Koronem, zbiwszy w tych trzech miey-
scach do 50 tysięcy, a Kazimierz 4.ty po 14to letniey woynie
z niemi Prusy do polski przyłączył roku 1446. Swatopełk
który był uczyniony Xiążęciem Pomeranii lennym od Leszka
gdy niechciał winney daniny Leszkowi płacić ~~Leszek~~

i wymagał koniecznie na Leszku tytułu Xięcia Pomeranii dla siebie
i następców swoich. Leszek nakazał Mu zjechać do Gąsawy gdzie
iuż sam był, lecz ten wpadł potaiemnie do Gąsawy z Pomorza-
nami i Leszka w kąpieli zabił roku 1227 panował lat 27.
Zostawił z Grzymisławy X: Ruskiey żony swoiey syna zwanego
Bolesławem Wstydliwym, za Jey staraniem Religiia ob-
rządków Ormiańskich na Ruś polską roku 1220 wprowadzo-
na była która Uniią zupełną z Kościołem Rzymskim
w Polsce roku 1666. przyięta i do tych czasów trwa na Podolu
i Rusi Czerwoney pod władzą Arcy-Biskupa Ormiańskiego
którego Katedra iest we Lwowie. . . . .
po śmierci Leszka 5go obiął rządy Bolesław 5ty Wstydliwy syn
Jego maiący na ten czas lat 7. Konrad Xiąże Mazowiecki z
Henrykiem Xiąż: Wrocławskim długo się pomiędzy sobą kłóci-
li i kilka potyczek z sobą zwarli który ma bydź Opiekunem
Bolesława, Henryk utrzymał się przy Regencyi państwa
i Bolesław żądał mieć Go swym Opiekunem w krótce iednak
Henryk schwytany niespodzianie od ~~Bolesława~~ Konrada musiał się
zrzec Opieki nad Bolesławem i regencyią Konrad państwa obiął
Bolesław 5ty przyszedłszy do lat zdolnych państwem rządzić
a chcąc ubespieczyć się na tronie wszedł w traktat z Belą 4.
Królem

Królem Węgierskim poiąwszy w małżeństwo córkę Jego Konegundę. Podczas Jego panowania kray wielkim nieszczęściom podpadał, Xiążęta Brandeburscy odrywaiąc kray od Wielkopolski a z niego tworzyli Monarchią Konrad Xiąż: Mazowiecki do samego zgonu swego czynił nieustanne zamięszania w Narodzie Litwini i Krzyżacy łupili Oyczyznę naszą, naywiększemi nieprzyiaciele od tych wszystkich byli Tatarowie którzy dotąd znanemi niebyli, pod Dowodztwem Gyngischana w roku 1240 który po zawoiowaniu całey Azyi obrócił swe hordy na kray nasz, miasta, wsie palili ludzi starych wyrzynali a młodych z sobą zabierali. Stoczyli polacy pod Szydłowem bitwę ale zostali od nich pokonani; Bolesław dowiedziawszy się o przegraney uciekł do Węgier, naprzód rządy państwa przywłaszczył sobie Bolesław Łysy syn Henryka Xiąż: Wrocławskiego a potem Konrad X: Mazowiecki, Tatarowie niecofali się aż w Szląsku gdzie pod Lignicą ze szczętem zniszczyli woyska Chrześciańskie i kray cały spustoszyli. Po ustąpieniu Tatarów z polski sprowadzili Polacy Bolesława z Węgier. Bolesław wytępił Jadzwingów mięszkaiących w krajach podlaskich i kray ten do polski przyłączył zaludniwszy kray ten Polakami, roku 1251 nappy Solne

w Bochni a potem w Wieliczce odkryte zostały, Stanisław Szczepankowski Biskop krakowski który był zabity przez Bolesława Smiałego roku 1078. 8 maia za staraniem Bolesława został policzony w poczet Swiętych i za patrona Polsce nadany od papieża Inocentego 4go. Żydzi pod Bolesławem byli przyięci w opiekę rządu. Zakończył Bolesław Wstydliwy życie roku 1279. panował lat 52. pochowany w Krakowie u Franciszkanów, naznaczył następcą po sobie Leszka Czarnego Xięcia Sieradzkiego wnuka Konrada X: Mazowieckiego, bo z Zoną swą zachował się w czystości, Jemu to miasto Kraków winne powiększenie swoie i na nowo odbudowanie. Za panowania Bolesława Konrad X: Mazowiecki ustąpił wiecznemi czasy Arcy-Biskupom Gnieźnieńskim Xię: Łowickiego za to iż Jana Czaplę Kanclerza swego a Scholastyka Katedry płockiey obwiesić kazał, pod tym żednakże warunkiem aby Arcy-Biskupi Gnieznińscy tytułowali się Kanonikami płockiemi. . . . .

Po smierci Bolesława obiął rządy Leszek. 6. szosty zwany Czarny pokonał Rusinów i zniszczył tytuł Królestwa Halickiego które ustało na Leonie Romanowiczu który był trzecim królem tego

tego Królestwa, Litwinów zbił a Jadźwingów ze szczętem wy-
niszczył. Tatarzy znowu wpadli do Małopolski roku 1287.
kray do reszty zniszczyli, ogołacaiąc go z ludności, gdyż wszystką
młodzież zabierali podług świadectw Kronikarzy samych Panien
do 21,000 zabrali. Głód i morowa zaraza kray do reszty zniszczyły
Umarł Leszek 6. roku 1289 panował lat 10. niezostawił ża-
dnego potomka ani wyznaczył następcy. . . .
Po zmarłym Leszku prawem dziedzicznem Państwo na Włady
sława 1go Łokietkiem zwanego Xię: Sieradzkiego brata Jego
spadało, iednak za sprawą Pawła Biskupa Krakowskiego
Bolesław Xzę. Mazowiecki został obrany, nie długo się cieszył
bo Henryk 4. Xże Wrocławski za pomocą Obywateli Miasta
Krakowa, Bolesława oddalił i przymusił go zrzec się rządów
niedługo trwało panowanie Henryka bo został otruty, a Xtwo
Krakowskie oddał Przemysławowi Xiu Poznańskiemu, ten
odstąpił go Wacławowi Królowi Czeskiemu, i z tąd powstała
woyna między Wacławem i Władysławem Łokietkiem który się
chciał przy rządach utrzymać. Tatarzy i Litwa kray pusto-
szyli Polacy dla zaradzenia tylu klęskom Przemysława Xięcia
Poznańskiego naymożnieyszego na ów czas z Piastów w Gnieźnie
26 Czerwca roku 1295 Królem Polacy go ogłosili. Przemysław

odzyskał od papieża Bonifacego 8 tytuł królewski w 225 lat po utraceniu przez Bolesława Śmiałego, a 500 lat przed zniszczeniem królestwa polskiego które było w r. 1795. niedługo Przemysław panował bo sąsiady widząc kray w potęgę wzrastaiący uniesli się zazdrością i trwogą, i spisek na Jego życie uczynili. Przemysław obchodząc Boże Narodzenie w Rogoznie z licznym kwiatem młodzieży polskiey, ogłoszono turnieie i na szrankach powiewał wielki proporzec a na nim orzeł biały i te słowa na praporu wyryte / On oznakę zwycięstwa polakom przywrócił /. lecz Margrabiowie Brandeburscy uiszczaiąc spisek potaiemnie Przemysława zabili tego samego roku w którym był obrany w Rogoźnie. Zostawił z Ryxy żony swoiey a córki Woldemara 1.go króla Szwedzkiego córkę iedną Elzbietę która się Wacławowi królowi Czeskiemu w małżeństwo dostała. . . Władysław Łokietek powtórnie przypuszczony do rządów uspokaia pomocę a wpadłszy do Szląska niszczy tedy kray podobnie iak oni niszczyli. Żołnierze Jego powróciwszy z korzystney wyprawy rodakom własnym stali się przykremi, przez co też Wielkopolanie gdy Łokietek odiechał do Małopolski bunt przeciwko niemu podnieśli i Wacławowi jako zięciowi Przemysława rządy państwa oddali który zjechał do Gniezna i tam był ukoronowany.

Z. patrafił

potrafił Wacław utrzymać w posłuszeństwie buszliwych i spokoy-
ności w kray zaprowadził dla ułatwienia handlu wprowadził
do polski grosze Czeskie. Przez ten czas panowania Wacława
Łokietek naprzód potaiemnie w polsce potem w Węgrzech, na
koniec w Rzymie długiem cierpieniem opłacał młodości błę-
dy i wszkołę nieszczęści sztuki panowania uczył się; nic tego
iednak niewola trwała bo po sześciu latach panowania Ło-
kietek dowiedziawszy się o śmierci Wacława powrócił do polski:
W ten czas Margrabiowie Brandeburscy przywłaszczyli sobie pomorze i Gdańsk
a Bolesław Xże Opolski Kraków, Wielkopolanie wezwali do tronu
Henryka Xcia Głogowskiego. Łokietek męstwem i stałością prze-
łamawszy wszystkie trudności dnia 20. Styczna roku 1319 koro-
nowany był Królem polskim w Krakowie i to miasto odtąd
stało się stolicą królów polskich aż do Zygmunta 3go od którego
Warszawa zaczęła bydź stolicą królów. Krzyżacy niechcąc zwrócić
pomorza Polakom, Łokietek wydał Im woynę i pod Płowcami
w Kujawach na 20tysięcy na placu Jch położył iednak ziemi
pomorskiey nieodebrał. Za Jego panowania Szląsk zupełnie
odpadł i poddał się dobrowolnie Czechom Łokietek dobry po-
rządek w kray wprowadził i Jego uważać należy za Zjedno-
czyciela Monarchi polskiey. Przez Małżeństwo syna swego Ka-
zimierza z Anną córką Giedymina Xa Litewskiego zabezpieczył

granicę polski i z tey okazyi postanowił Order Orała Białego roku 1325. który to Order August 2gi w Tykoćinie roku 1705. wznowił. Umarł Łokiętek w Krakowie i tamże pochowany roku 1333 życia 73.go panował lat 31. –
Po śmierci Łokietka obiął rządy syn Iego Kazimierz 3ci zwany Wielki. pokoy z Krzyżakami potwierdził odstąpiwszy Im pomorza, zrzekł się także Slązka a Jan Król Czeski tytułu Krola polskiego, ktorego Krolowie Czescy po Wacławie używali. Ziemię Wschowską H Zegańskiemu odebrał i do Polski przyłączył, Ruś całą po śmierci Bolesława Xc Ruskiego w prowincyię polską zamienił, zabezpieczywszy tam tym mięszkanom prawa wolności i wiary wyznanię, zaprowadził tam podobnych urzędników iaki i w polsce na ten czas były. W roku 1347 zwołał Kazimierz do Wislicy Senat, Duchowieństwo i przednieyszych kraju Obywateli, tam ustanowił Sądy Relacyine i Assesorskie a nayważniejszy Sąd ustanowił w Krakowie. Katedrę Arcy-Biskupstwa Halickiego do Lwowa przeniosł. On przyznał Jarosławowi Skotnickiemu Arcy-Biskupowi Gnieznińskiemu tytuł pierwszego Xcia w Polsce ktorego zwano (Prymasem) Wiele miast i forteczek czyli zamków powystawiał, a dawne polepszył. Wielu Kazimierza przeszli sławą oręża, ale żaden
w sztuce

w sztuce panowania niezrównał, odumarł Kazimierz Polskę, kwi-
tnącą, silną, bogatą i Ludną a zastał ią całkiem zniszczoną i nie- 14
ludną. Kraków znacznie przyozdobił, Zydom swobody i wolności
nadał pod Jego panowaniem Włościanie szczególnéy opieki do-
znawali i naród był cały szczęśliwy. Wydaiąc za Cesarza Ka-
rola 4go. wnuczkę swoią Elzbietę Akę Pomorską, pozaprasza
na wesele roznych Królów i Xiążąt. jako to Królów Ludwika
Węgierskiego, Piotra Cypryjskiego i Woldemara Duńskiego
Xiążąt Bogusława Pomorskiego oyca Elzbiety, Ottona Bawar-
skiego Władysława Świdnickiego, Władysława Opolskiego
i Ziemowita Mazowieckiego, wszystkich tych gości Kazimierz
własnym kosztem utrzymywał. Na tem weselu sławny
Mikołay Wierzynek Obywatel Krakowa i Podskarbi Króle-
wski popisywał się z bogactwy swemi zaprosiwszy tych wszy-
stkich Gości na ucztę do domu swego i udarowawszy każdego
z osobna znacznym podarunkiem. Niemaiąc potomstwa
wyznaczył siostrzeńca swego Ludwika Króla Węgierskiego na-
stępcą. Poczynił przygotowania do założenia Akademii
Krakowskiéy, i roku 1364 otrzymał bullę do tego od Papieża
Urbana 5go. On był ostatni z potomków Piasta z linii męzkiéy
Umarł Kazimierz maiąc lat 60 w roku 1370 panował lat 37,
pochowany w Krakowie.

Po śmierci Kazimierza Wielkiego objął rządy Ludwik Król Węgierski Siostrzeniec Jego gdyż Kazimierz po sobie wyznaczył Go następcą. Ludwik cały zajęty Królestwem Węgierskiem niebył w Polsce tylko dwa razy, raz dla Koronacyi, drugi raz dla odparcia najazdów Litewskich na Rusi Czerwoney, przez co Kraj podpadł wielkiem bezprawiom. Wyznaczył do rządów matkę swoią Elżbietę wyniesionego umysłu niewiastę, poźniey uczynił Władysława Xięcia Opolskiego Wice-Królem polskim który to Xiąże Kościół na Jasney Górze w Częstochowie założył i w nim Obraz łaskami słynący Nayświętszey Panny Maryi zwaney (Częstochowska) którego z Rusi Czerwoney sprowadził złożył. Ludwik by zabezpieczył którey ze swych Córek tron polski, bo potomka płci męzkiey niemiał, przez co nadał wielką wolność i przywileie Szlachcie, a sam ścieśnił następcom swoim powagę Królewską i dochody, by możnieyszych sobie ująć porozdawał Im Starostwa, Powiaty, nawet całe ziemie, i tym to frymarkiem otrzymał przyrzeczenie od Szlachty że polskim córka która Jego odziedziczy tron roku 1374 w Koszycach. Biskupstwo Kamienieckie założył. Umarł Ludwik w Tyrnawie roku 1382 pochowany w Weissenburgu w Węgrzech panował lat 12. dwanaście.

Epoka 3.

Epoka trzecia.

Po śmierci Ludwika przez lat trzy Naród był w wielkich zamięszaniach i klęskach z przyczyny bezkrólewia, lubo Ludwik zabespieczył Tron dla Jadwigi córki swey, Zygmunt Brandeburski mąż Maryi starszey córki Ludwika Król Węgierski, i Ziemowit Xiąże Mazowiecki zbroyną ręką chcieli się uczynić Panami Królestwa. Polacy dla ocalenia Narodu od klęski i zguby, wysłali do Węgier po Jadwigę którą za przybyciem do Krakowa roku 1385 koronował Arcy Biskup Gniezniński Bodzanty z warunkiem iż przyymie takiego Męża, iakiego Jey Naród wybierze. Ludwik żyiąc ~~Jadwig~~ przyrzekł Ją ieszcze za życia Wilhelmowi Xięciu Rakuskiemu który przybył do Krakowa w nadziei pozyskania Królestwa i cudney Jadwigi ręki, lecz znienawidzony od Polaków, przymuszony był wyiechać, Ziemowit Xiąże Mazowiecki, tknięty widokiem Jadwigi widząc Ją tylu wdziękami od Natury zbogaconą, zbroyną ręką chciał Ją sobie pozyskać. Nakoniec przybyli posłowie od Jagiełły syna Giedymina, mocarza Litwy Kijowa i krajów Nadnieprskich, przyrzekaiąc wszystkie swe Państwa do Polski przyłączyć i wyrzec się Religii Naddziadów swoich (która była bałwochwalską) i uznać Boga Chrześciańskiego, gdyby Mu Jadwiga ręki swey nieodmówiła. Lubo Jadwiga kochała Wilhelma, lecz widząc tak wielkie korzyści dla Narodu swego, uczyniła ofiarę z siebie dla Jagiełły.

który wyuczony Artykułów Wiary wraz z braćmi swemi, otrzymał
na chrzcie Imię Władysława, został koronowany w Krakowie i Kro-
lem uznany roku 1386. Po koronacyi Władysław był zajęty
zaprowadzeniem Wiary Chrześciańskiey w Państwach swych dziedzi-
cznych, i zaraz pozakładał Biskupstwa Wileńskie, Żmudzki,
Kijowskie i Chełmińskie. Gdy Władysław był zatrudniony spo-
rami Litewskiemi Węgry wkroczyli do Rusi Czerwoney, chcąc
ią sobie podbić, lecz Jadwiga w nieprzytomności Męża stanąwszy
na czele mężnych Polaków, zgromiła Węgrów i z granic Pań-
stwa wypędziła, potem zwycięztwie niedługo się nią cieszyli Polacy, bo
Śmierć zawczesna przy wydaniu córki na świat życie jey zerwała
córka któréy dano Imię Elżbieta we trzy dni po narodzeniu umarła
Roku 1399 pochowaną została w Krakowie wraz z Matką. Włady-
sław powierzywszy rządy w Litwie Kazimierzowi Skirgielle bratu
swemu z zależeniem od siebie, ściągnął na się nienawiść Witolda
brata stryiecznego który wymagał od Niego rządów w Litwie, które
Mu Władysław oddał. Krzyżacy niebędąc wezwani do tey ugody, przy-
rzekaią Skirgielle dadź pomoc aby odzyskał dawny swoy zaszczyt i rzą-
dy wyprowadzaią swe woyska przeciwko Władysławowi, który
między Tanenbergiem i Grundwaldem w Prusach na placu 40 ty-
sięcy położył gdzie Mistrz ich Ulryk Jungingen także zginął

pozniey

poźniey pod Koronowem ośm tysięcy wyięcia zł. Gdyby Władysław
miał w sobie woiennego ducha byłby woiennych dzieł nieskończył
lecz byłby wytępił ten niewdzięczny i burzliwy zakon Krzyżaków,
lecz wdawszy się z niemi w ugodę za pośrednictwem z strony Krzy-
żaków z Wacławem Królem Czeskim i Zygmuntem Cesarzem Niemiec-
kim był przyczyną długo rozlewu krwi Polaków, których do-
piero Kazimierz 4. roku 1466 hołdownikami uczynił. Władysław
był wzywany do obięcia tronu Czeskiego przez Czechów po śmierci
Wacława ich króla, była to chwila dla Narodu naszego pomyślna
i byłby się naród powiększył przez połączenie pod iedno berło
Czeskiego Narodu, lecz Zygmunt Cesarz Nie: swemi zabiegami
tyle potrafił uczynić że Władysław podziękował Czechom za ich ofia-
rę tylko przyrzekł że Zygmunta Cesa: Nie: z niemi pogodzi. —
Wykupił Władysław Hrabstwo Spiskie które było dane od Bole-
sława Krzywoustego w posagu za Judytą córką Jego Stefanowi
Kolamana Króla Węgierskiego Synowi za 37 tysięcy kop groszy
Praskich, odzyskał od Zygmunta insignia i korony Polskie które
Ludwik do Węgier był zabrał. Zygmunt chytry i wypłacaiący się
niewdzięcznością Władysławowi podbudził Witolda by się królem
Litewskim ogłosił, i przyrzekł Mu postać koronę. Polacy oba-
wiaiąc się by Litwa przez to nieodpadła, zabraniaią przeyścia posłom
Zygmunta, dowiedziawszy się o tem Witold zaprosił króla do Łucka
i byłby zapewnie wymógł od Władysława tytuł króla Litewskiego

Litewskiego, gdyby nie Zbigniew Olesnicki i Jan Tarnowski byli tak żarliwemi o dobro publiczne iż żadnym sposobem nie dali się nakłonić Władysławowi, w krótce śmierć Witolda zachował naród od niespokoyności który umarł w Trokach roku 1430. Witold był pełen ducha wojennego rozszerzał granice i państwa podbijał, nieraz z Tamerlanem Pogromcą Azyi miecz swoy zwierał gromił Rusinów, Tatarów Krzyżaków; Pleskow Wielki Nowogrod i kraje aż do Wolgi hołdujące uczynił. Niedługo po Witoldzie i Władysław życie zakończył w Grodku na Podlasiu roku 1434. pochowany w Krakowie panował lat 48. Zostawił z żony swey Zofii Księżniczki Kijowskiey która była czwartą, dwoch synów Władysława i Kazimierza, a z Anny córki Hrabi Cyleyskiego wnuczki Kazimierza Wielkiego trzeciey żony swoiey córkę iedną Jadwigę która Fryderykowi Margrabi Brandeburskiemu zaślubioną była. Pod berłem Jagiełły iuż Szlachta wpływ miała do rządu, bo gdy Władysław chciał wykupić Ziemię Dobrzyńską od Krzyżaków, którym Władysław Książe Opolski rządzca krolestwa pod czas panowania Ludwika w summie 40 tysięcy złotych zastawił, gdyż ią otrzymał od Ludwika w podarunku, zwołał Seym do Korczyna czyli Nowego Miasta, gdzie się ziechała wszystka Szlachta dla naradzenia się względem podatków, Seym ten można uważać za Epokę i początek Seymików, gdzie stan szlachecki ma prawo wchodzić w rady publiczne.

Seym

Seym w Horodle sciśleyszym spoił węzłem Polskę z Litwą, na tym Seymie ustanowiono dla Szlachty Litewskiey te same przywileie tez same urzędy co i w Koronie. Zabespieczył następstwo na tron synom swoim na Seymie w Jedlnie roku 1430, lecz musiał za to potwierdzić Szlachcie nadane przywileie od Ludwika i uwolnić od wszystkich podatków. Za Jego panowania był wysłany Mikołay Trąba Arcy Biskup Gnieźnieński od Króla, z Narodu iako Poseł na Sobor Konstancyeński który trwał pół czwarta roku skonczył się 1418 roku, tam sobie wyrobił Trąba Tytuł Prymasa i następcom swoim w Koronie i Litwie, a to z okazyi sprzeczek które Trąba miał z Janem Rzeszowskim Arcy Biskupem Lwowskim który Elżbietę Pilecką Wojewodziankę Sandomirską wdowę po Hrabi Granowskim Kasztelanie Nakielskim trzecią Władysława żonę bez dołożenia się Arcy Biskupa Gnieźnieńskiego ważył się koronować.

Po śmierci Władysława długo czynili przeszkody niektorzy Polacy iako to Spytek z Melsztyna i inni, Synowi Władysława prawa do tronu z przyczyny Jego małoletności, gdyż na ten czas miał lat 10. gdy został koronowany, wszystkie te trudności przezwyciężyła Zofiia Matka Jego wraz z Kardynałem Olesnickiem który Go koronował dnia 29 lipca ro: 1434. Swidrygiełło chcąc korzyść odnieść z małoletności Władysława 3go wypowiada woynę Zygmontowi Korybutowi który po Witołdzie W: K: Litewskiem rządził

chciał się stać Panem Litwy, lecz zbity pod Wilkomierzem przez Korybuta, został skazany na wygnanie przez Krola, i udał się do Węgier. Krzyżacy widząc zniszczoną partyię Swidrygiełły któremu dopomagali i niespodziewaiąc się posiłków z Niemiec od Cesarza który był woyną z Czechami zatrudniony, zawarli stały pokoy w Brześciu kujawskim z Władysławem. Po śmierci Albrychta Cesarza Niemieckiego Węgry Władysławowi oddali koronę, miał On wielkie przeszkody czynione względem objęcia korony Węgierskiey, bo Wdowa po Albrychcie która była dziedziczką tronu Węgierskiego, powiła syna zwanego Ładysławem Pogrobowcem, którego stronnicy Jey, ukoronowali ieszcze w kolebce będącego koroną Sgo Stefana i tęż do Austryi uwieźli. Dla ukoronowania musiano wyiąć z grobu Sgo Stefana inną koronę i tą Władysławowi skronie uwieńczyć. Władysław wyieżdżaiąc do Węgier rządy zdał w Litwie Kazimierzowi bratu swemu, a w Polsce wyznaczył Namiestnika. Po koronacyi miał wracać do Polski, lecz woyna z Turkami do którey namówili Go Jan Korwin Huniad i Jerzy Kastryot Skanderberg Kiążę Albanii zatrzymała. Wyprowadziwszy woyska Polskie i Węgierskie przeciwko Amuratowi I. Cesarzo: Tureckiemu, który chciał dawniey Węgry do Państwa swego przyłączyć, pokonał go szczęśliwie, wydarłszy Mu Sławiańskie krainy, a woyska Władysława rozparły się aż w gorach Macedońskich wszędzie gromiąc Turków. Amurat

Amurat był przymuszony zawrzeć pokóy uciążliwy z Władysła-
wem w Segedynie na lat 10. Paleolog Cesarz Wschodni przyrzekł-
szy Władysławowi dać posiłki, i zabronić Turkom przyyścia
z Azyi do Europy czego niedotrzymał. Papież Eugeniusz 4y zas uwol
nił od przysięgi Władysława, (którą uczynił Turkom) i w pienią-
dzach zasiłki aby koniecznie użył swego oręża do wypędzenia
Turków z Europy, i tym końcem zesłał Papież Cezaryniego. kardy-
nała aby Władysława uwolnił od przysięgi. Władysław 3ci za-
wierzywszy Im po upłynieniu lat 4 przymierza woynę wydaie
Amuratowi. ~~Lecz żaden niedotrzymał przyrzeczenia swego~~, ani Pale-
ologani Papież. Zgromadził swe woyska Władysław w okolice
Warny, i tam oczekiwał, lecz żaden Mu niedotrzymał, ufny swym
siłom rzuca się na całą potęgę Ottomańską wszędzie zwycięża
gdy już zwycięztwa miał dokonywać rzuca się zuchwale w tłumy
Janczarów gromi ich wszędzie, lecz gdy koń zwala się pod nim
w ten czas otoczony od Janczarów mężnie potykaiący się poległ
na placu sławy, Cezaryni kardynał także zginął a Hunijad z nie-
dobitkami wrócił do Węgier, pamiętna ta klęska była roku 1444.
Straciła Polska króla za wcześnie, z którego wielkie sobie mogła
rokować pomyślności, bo gdy zginął miał dopiero lat 20 a pano-
wał lat 10. Między trupami w obozie zabrali Turcy metryki polskie
Władysław podzielił ziemię Wołoską na dwa Województwa z przy-
czyny kłótni synów po Alexandrze Woiewodzie Wołoskim, Wołoscy

Wołochy Eliaszowi a Stefanowi Multany wyznaczył, którzy przy-
sięgę wierności i hołdu Władysławowi uczynili. Za jego pano-
wania Zbigniew Oleśnicki Kardynał Biskup Krakowski
kupił X: Siewierskie od Wacława Xięcia Cieszyńskiego, i od
tegoto czasu daie się tytuł Biskupom Krakowskim Xiążęcia
Siewierskiego...

Długo Polacy niechcieli wierzyć poniesioney klęsce pod Warną
i wysłali Suchodolskiego do Grecyi, lecz za powrotem tenże
potwierdził iż, gdy Węgrzy obrali Ładysława Pogrobow-
ca syna Alberta Cesarza swym królem, Polacy odtąd
iuż niewątpili o klęsce i stracie króla. Zwołano Seym do
Sieradza i iednozgodnie na nim ofiarowali tron Kazimierzowi
Xięciu Litewskiemu bratu zeszłego króla; lecz On długo
się wzbraniał przyjąć korony, Polacy urażeni tym uporem
na Seymie Piotrkowskim postanowili wezwać do tronu Bo-
lesława Xięcia Mazowieckiego; Kazimierz uwiadomiony o tym
spiesznie zjeżdża do Polski i w roku 1447 w Krakowie obiął
rządy Państwa i tamże koronowany. Kłucą się Oleśnicki
Kardynał Biskup Krakowski z Władysławem Oporowskim
Arcy Biskupem Gnieznińskim o pierwszeństwo na Seymie

Seymie w Piotrkowie roku 1457. byli pogodzeni przez Krola, w ten sposob: że każdy na stępnie w Senacie miał zasiadać, i że odtąd żadnemu Biskupowi bez wiedzy Krolew-skiey niewolno iest starać się o Kardynalstwo. Kazimierz zaczął pierwszy z Krolow Polskich mianować Biskupow ktorych dawniey Kapituły obierali. Obywatele Pruscy niemogąc dłużey znieść niesprawiedliwości i gwałtow Dumnych Krzyżakow chcieli uznać swym Panem Kazimierza. Krzyżacy wzięli się do oręża, chcąc się przy powinności Prus utrzymać, przez lat ciągle trzynaście wiedli woy-nę z Polakami z taką zaciętością iż ze 21 tysięcy wsi na Pomorzu i w Prusach zostało się tylko 3 tysiące, resztę ogień pochłonął, samych kościołow do dwoch tysięcy zburzono. Polacy podcielnych szturmach gdy odebrali Krzyżakom Malborg, Choynic i Fryndland, przymusili ich do zawarcia pokoju ktory stanął w Toruniu roku 1466 przez ktory przyłączył Kazimierz do Polski Wo-jewodztwa, Pomorskie, Chełmińskie Malborskie i Biskupstwo Warmińskie. Wschodnie Prusy zostały przy Krzyżakach z warunkiem hołdownictwa Polsce, i każdy nowo obrany Mistrz

Mistrz Krzyżacki powinien osobiście do Króla i Senatu odebrać Inwestyturę na lenności. Sprowadzony ten niewdzięczny Zakon Krzyżaków przez Konrada Xięcia Mazowieckiego brata Leszka Białego roku 1227 do Polski był tak długo przyczyną rozlewu krwi naszey, gdyż nieustannie woynami nas trapili, położył koniec tych krwawych zapasów traktat Toruński roku 1466. Rudolf Biskup Lewantu w Karyntyi Poseł Papiezki, znacznie się przykładał do zawarcia tego Traktatu, na stronę Polaków, za co: za wstawieniem się Krola otrzymał godność Kardynalską i od tegoto czasu Krolowie Polscy nabyli prawa nominowania na Kardynalstwo. Kazimierz nietylko orężem powiększył granice Polski ale nawet przez zakupienie Xięstwa Oswięcińskiego. Wacław Xiąże Zatorski hołdownikiem Polski został. Po śmierci Jana Podziebrackiego Krola Czeskiego ofiarowali koronę Czechy Krolewiczowi Władysławowi Kazimierza synowi, iako po matce swey Elżbiecie corce Alberta drugiego nayblizsze do tey korony maiącemu prawo. Władysław wziąwszy z sobą siedm tysięcy iazdy a dwa tysiące piechoty, puścił się do Czech

Czech, stanąwszy w zwadze, został uwięziony koroną. 20
Węgry niebędące zadowolnieni z rządów Macieja Korwina Huniady Krola swego, Kazimierza Krolewicza syna drugiego Krola Polskiego do tronu wezwali. Kazimierz wziąwszy dwanaście tysięcy woyska ciągnął opieszale do Węgier, Maciey uspokoił Węgrów, gdy on nadszedł do granic Węgierskich. Po śmierci Macieja Korwina Huniady Węgrzy podzieliwszy się na partye iedni ofiarowali koronę Władysławowi Krolowi Czeskiemu, drudzy Kazimierzowi trzeci zaś Albrychtowi Krolewiczom polskim, lecz Władysław Krol Czeski brat Jeh utrzymał się przy koronie Węgierskiey, za co Albrychtowi puścił lennym prawem Xięstwa Głogowskie Opawskie i Karnowskie na Szlęsku. Kazimierz prowadzący woynę z Iwanem Wasilewiczem t. Carem Moskiewskim utracił Wielki Nowogród Siewierszczyznę i część Białey Rusi. Tatarzy kilka razy Polskę najeżdżali i rabowali, zemścił się za te najazdy Krolewicz Albrycht sławnem zwycięztwem pod Kopestrzynem. Umarł Kazimierz w roku 1492 w Grodnie. (tego samego roku co Krzysztof Kolomb Amerykę odkrył)

panował lat 45. Zostawił z Elżbiety córki Alberta IIgo
synów sześciu Władysława Króla razem Czeskiego i Wę-
gierskiego. Kazimierza który iest policzony w poczet Świę-
tych ciało Jego spoczywa w Wilnie. Jana Alberta, Ale-
xandra, Zygmunta, którzy ieden po drugim następnie
w Polsce panowali i Fryderyka Kardynała Arcy Bi-
skupa Gnieźnieńskiego i Biskupa Krakowskiego —
i córek siedm. Jadwiga zaślubiona Jerzemu Xięciu
Bawarskiemu, Zofia Fryderykowi Margrabi Brande-
burskiemu, Elżbieta Fryderykowi Xięciu Legni-
ckiemu, Anna Bogusławowi Xięciu Po-
morskiemu, Barbara Jerzemu zwanemu Bogaty Xię-
ciu Saskiemu z Linii Albertyńskiey która dziś Królestwo
Saskie dziedziczy Joanna i Małgorzata w młodym wieku
poumierały — Za Kazimierza uchwalono, ażeby
król bez dołożenia się stanów Senatorskiego i Rycer-
skiego żadnego prawa nie ważył się stanowić ani woyny
wydawać, przez co władza królewska ścieśnioną została.
Na Seymie w Korczynie ustanowiono roku 1468, aby z ka-
żdego Powiatu i Ziemi dwóch posłów wysyłali na Seym
i odtąd Szlachta nietylko ale obięła całą moc prawodawczą, ale
i stanowiła podatki

Kazimierz

Kopernik urodził się za Niego w Toruniu roku 1473, dalszę
się Oyciec Jego z Krakowa sprowadził, sławny na całą Europę
Matematyk i Astronom, umarł Kanonikiem Warmińskim. 21
Jan Długosz i Filip Kalimach byli Nauczycielami Synów
Kazimierza obydwa dziejopisowie.

Po śmierci Kazimierza nieczekając Litwini wyboru Krola
ogłosili swoim Xięciem Alexandra trzeciego Syna zeszłego
Krola. Piast niezapomniał ieszcze prawa do tronu i dlatego
Jan Xzę: Mazowiecki na Płocku mając stronników przybył
do Piotrkowa na Seym w poczcie tysiąca koni. Polacy my-
śleli oddać koronę Alexandrowi, gdyż Jan Albrycht lubo
prawem starszeństwa po Oycu miał tron osiąść, lecz Polacy
dla wielkiey Jego wyniosłości niechcieli go do tronu przypuścić.
Za usilnem staraniem Elżbiety Matki Jego utrzymał
się przy tronie, i Fryderyk Kardynał Arcy Biskup Gnie-
źnińki i Biskup Krakowski brat Jego obwołał Go Krolem
dnia 13 Sierpnia ro: 1492. Po wstąpieniu na tron przybyli
do Niego Posłowie Weneccy i Turecki, pierwszy z nich chciał
by Krol przymierze zerwał z Turkami, drugi zaś dopra-
szał się o potwierdzenie, które otrzymał, gdyż Albert

Albert na trzy lata przymierze przedłużył. Kupił Xięstwo Zatorskie roku 1494 za 86 tysięcy dukatów od Jana Janusza Xiążęcia Zatorskiego. Ziemię płocką po zeszłym bezpotomnie Panie Xięciu Mazowieckim przyłączył do Korony. Albert zjechawszy się z braćmi w Luboczu przedsięwziął z niemi wyprawę przeciwko Wołochom, którzy z namowy Turków kilka razy w kray polski wkraczali. Wyprawiwszy się na czele 80 tysięcy woyska ciągnie do Wołoch, oblega Soczawę nayzelniejsze miasto Wołoskie lecz bezskutecznie, przymuszony był uczynić ugodę z Hospodarem, polegaiąc na niey, gdy ciągnie nieostrożnie przez las zwany (Bukowiną) ponosi straszną klęskę od Wołoch, i z niedobitkami do Krakowa wraca. Stefan Hospodar Wołoski ośmielony tem zwycięztwem, wkracza z Turkami i Tatarami do Polski i kray wszędzie pustoszy aż do Halicza, lecz głód i nadzwyczayna zima zniszczyły nieprzyiaciół wszystkich, tak iż legło przeszło 60 tysięcy, osłabieni nieprzyiaciele tą klęską, proszą Alberta o pokoy który stanął z Turkami na lat pięć Była dla Polski naypamiętnieysza chwila wygubić Najezdców Tatarów Krymskich, Gdyż Szach Achmet Mengli Han Tatarów Zawolskich, doniósł Królowi iż w sto

tysięcy

tysięcy woyska nad Dnieprem stanął, i ieżeli Mu Krol przy-
śle posiłki z Polski i Litwy, wygubi plemie całkiem Krym-
czyków, przyrzekł Albert, lecz Kalimach maiąc wpły-
wu tyle na Alberta że Go potrafił odwieść od tego, przeło-
żywszy Mu że Tatarzy sami się wygubią, lecz Mengli zo-
stał pokonany przez Geraja Hana Krymskiego, który
potem mścił się na Polakach. Fryderyk syn Alberta Xią-
żęcia Saskiego Mistrz Wielki Krzyżaków wzbraniał się hoł-
du czynic, Albert wyprawiwszy się z woyskiem przeciwko
Niemu, w Toruniu Apoplexyią tknięty roku 1501 umarł
pochowany w Krakowie panował lat 9. Na Seymie Piotr-
kowskim roku 1496 uwolnił Albert Szlachtę od płacenia
wszystkich ceł, za Niego także uchwalono aby nikt z sta-
nu Miejskiego ani Wieyskiego nieważył się dobr Ziemskich
kupowac.

Po śmierci Jana Alberta który zszedł bezpotom-
nie, Polacy wezwali do tronu Alexandra iednozgodnie, dlatego,
iż obawiali się gdyby Go nieobrali ażeby Litwa od Korony
nieodpadła. Przybywszy Alexander do Krakowa, był Ko-
ronowany przez Fryderyka Kardynała brata swego

Żona

żona zaś Alexandra Helena córka Iwana Wasilewicza
1. Cara Moskiewskiego że była wyznania Greckiego koro-
nowaną niezostała. Po koronacyi pojechał Król do Litwy
zdawszy rządy w Polsce Fryderykowi bratu swemu, gdyż Iwan
Wasilewicz 1. Car Moskiewski wkroczył do Litwy, lecz za przy-
byciem Alexandra pokoy stanął na lat sześć. Tatarzy
z namowy Stefana Hospodara Wołowskiego po zniszczeniu
woysk Hana Tatarów Zawolskich wpadli do Polski i kray
aż pod Sandomierz spustoszyli. Stefan przywłaszczył so-
bie Pokucie, poźniey do oddania był przymuszony. Ale-
xander pojechał do Malborga dla odebrania przysięgi
od Miast Pruskich, i aby tam Wielki Mistrz Krzyżacki
hołd wykonał lecz On wyjechał do Niemiec. W Litwie
z okazyi Glińskiego który miał wielki kredyt u Króla
i który pochodził z krwi Xiążąt Ruskich były domowe
rozterki z Janem Zabrzezińskim Wojewodą Trockim który
tyle dokazał u Króla iż Mu Województwo zostało odebrane
którego poźniey Gliński nawet zabił, za co przez Zygmunta
1.go następcę Alexandra został wypędzony z Polski z utratą
majątku i godności..

Dla Seymie

Na Seymie w Lublinie powstały sprzeczki między Se-
natorami Swieckiemi i Duchownemi o pierwszeństwo
w Senacie, lecz uspokoyonemi zostały z przyznania
ostatnim pierwszeństwa. Tatarzy zapusciwszy swe hor-
dy Podole Ruś i Litwę spustoszyli, nakazał król prze-
ciwko nim pospolite ruszenie, lecz smiertelną chorobę
dotknięty oddał komende Glińskiemu, który dosięgna-
wszy Tatarów pod Kleckiem położył ich na placu
przeszło 20 tysięcy, zabrano cały obóz, i wielką liczbę
jeńców uwolniono których Tatarzy zabrali, przed sa-
mem skonaniem doniesli krolowi o tem zwycięztwie
który okazawszy powierzchowne znaki radości umarł
w Wilnie i tamże pochowany roku 1506. panował lat
pięć. Na Seymie Radomskim wolności narodo-
wa wzięła większy wzrost, przez ustanowienie prawa
że krol sam przez się nic niemogł czynić bez dozwolenia
Senatorów i Posłow. Alexander postanowił w Wojewodz-
twach i Ziemiach Urzędników Ziemskich Sądowych
którzy imieniem krolewskim sprawy pomiędzy
Obywatelam

Obywatelami sądzili. Za Jego panowania Juli-
usz 2gi papież roku 1506 pozwolił Kanclerzom i Pod-
kanclerzom Duchownym sprawy kryminalne na
głowę sądzić bez ściągnienia na siebie kar i cenzur ko-
ścielnych, którym Duchowni na życie ludzi nastawa-
jący podpadać zwykli. Alexander zalecił Kanclero-
wi Koronnemu Janowi Łaskiemu zebranie rozpro-
szonych praw i uchwał polskich i tychże uporządko-
wania, Zbiór ten znany iest pod nazwiskiem Statu-
tu Alexandrowa, iest on gruntem prawnictwa krajowego.
Alexander tak był hojny że gdyby był dłużej panował
toby był całą Polskę i Litwę Szlachcie porozdawał, daro-
wizna ta przy końcu panowania Zygmunta Augusta
za nieprawną uznana i do Korony Dobra naród przy-
łączone zostały.
Po śmierci Alexandra Polacy jednozgodnie obrali królem Zy-
gmunta 1go Xięcia Głogowskiego Syna Kazimierza 4go który
będąc w Wilnie został tam zaraz po śmierci Alexandra uzna-
ny W: X: Litew: Przybywszy do Polski został koronowany
w Krakowie

w Krakowie dnia 24 Sty: 1507 roku. Naypierwszem dziełem
było tego mądrego Króla, myśleć o dobro Oyczyzny, i o zasi-
leniu skarbu który przez zbytnią wielką rozrzutność jego
poprzedników został wycieńczony, do czego naywięcey mu do-
pomogli Kościelecki Szydłowiecki Jan Bonner i Go-
micki. Litwa na ten czas nieużywała spokoyności z przyczyny za-
burzeń które uczynił Kniaź Michał Gliński przez dumę swoję.
Niedość że tyle dokazał u zeszłego Króla iż Janowi Zabrze-
zińskiemu Wojewodzie Trockiemu Województwo zostało ode-
brane, ale naiechawszy go znowu zabił, i udał się do Wa-
siła Iwanowicza Xięcia Moskiewskiego który później pod-
biwszy Azyią północną przybrał tytuł Cara. Pobudzi-
wszy Gliński Wasiła do woyny z Polską, wkroczył on do
Litwy w 60 tysięcy woyska i niektóre zamki zdobył
Na odgłos woyny wysyła Zygmunt Mikołaia Firleia
który spiesznie ciągnie pod Mińsk który był oblężo-
ny od Glińskiego, odstąpił Gliński oblężenia i przepra-
wił się przez Dniepr gdy się dowiedział że sam Król cią-
gnie. Zygmunt przeprawiwszy się przez Dniepr za
nieprzyiacielem, stoczył bitwę zdaleko zmnieyszemi siła-
mi nieprzyiaciela, a pokonawszy go zupełnie wysyła

wysyła Girleia i Konstantego Xiężia Ostrogskiego, by ścigali szczątki nieprzyjaciół. Wodzowie Ci zapędzili się pod Stolicę Moskwy i wszędzie kray ogniem i mieczem spustoszyli, według zwyczaju tamtych czasów. Wasil widząc woysko swoje zniesione i kray aż pod stolicę spustoszony, wysyła posłów do Zygmunta i prosi o pokoy, który otrzymał, pod warunkami iż wszystkie Zamki zdobyte miały bydź zwrocone.

Glinski za taki czyn haniebny, został wywołany wraz z swemi towarzyszami z kraju, z utratą honoru i majątności. Może Zygmunt byłby nieukończył tak pomyślney woyny z Moskwą, lecz daley ią prowadził aż do podbicia tego państwa.

Wtargnienie Bogdana Wojewody Wołoskiego na Pokucie a Tatarów na Wołyń było przyczyną iż pokoy zawarł z Wasilem. Wysłał Zygmunt Mikołaja Kamienieckiego Hetmana przeciwko Bogdanowi, który był iuż blisko Lwowa i nawet zamyślał o wzięciu tego miasta. Zwycięzki oręż Polaków potrafił zgromić wiarołomnego Bogdana i do hołdu przymusić ro: 1510. Tatarów zaś Xiążę Ostrogski pod Wiśniowcem położył 24 Tysiące na placu i dowiodł iak Polak gromił najezdników na ten czas.

Po tak swe

Po tak świetnych zwyciężtwach Zygmunt poiął za żonę Barbarę corkę Stefana de Zapol Woiewody Siedmiogrodzkiego Maxymilian 1. Cesarz Niemiecki widząc Polskę wzrastaiącą chciał ią poniżyć, nieodważył się jednak woyny prowadzić, lecz skrycie chciał szkodzić Polakom, i dla tego pobudzał Krzyżaków i Moskwę by Polsce woynę wydali. Mistrz Krzyżacki Albrycht Margrabia Brandeburgski wzbraniał się hołdu składać Zygmontowi, mając wszy przyobiecane posiłki od Maxymiliana. Wasil Iwanowicz także pobudzony od Maxymiliana wpada do Litwy z woyskiem pod komendą Glińskiego zdraycy oyczyzny zdobywszy Pleskow, i Smolensk przez zdradę. Nadęty Wasil tą pomyślnością wysyła 80,000 woyska do Wilna, lecz pod Orszą gdy się spotkali z hufcami Polskiemi pod dowodztwem Ks: Ostrogskiego Jerzego Radziwiłła i Jana Swierczewskiego będących, zostali pokonani, gdzie na placu przeszło 40 tysięcy tegoto Moskali i wielu znakomitych Bojarów wraz z wodzem nayzwyższym Iwanem Czeladynem dostało się w niewolę zwycięzcom

Po. —

Po tey pomyślnéy porażce, gdyby się byli Polacy udali za niedobitkami, byliby odebrali Miasta i Zamki które Moskale podbili, też od tego wstrzymała Zygmunta woyna nadchodząca z Prusakami. Maxymilian widząc że temi podłemi pobudzeniami Sąsiadów Polsce szkodzić nie może, chciał Zygmunta spokrewnić z familią swoią, i dla tego to końca złożył zjazd w Wiedniu, na który Zygmunt wraz z bratem swoim Władysławem Królem Węgierskim i Czeskim przybył. Zamysły Maxymiliana wzięły skutek, bo Ludwik syn Władysława poiął Maryią wnuczkę Maxymiliana, a Ferdynand wnuk Maxymiliana poiął Annę córkę Władysława, temi to związkami Maxymilian otworzył drogę swey familii do Królestwa Węgierskiego i Czeskiego. Na tym zjeździe stanęło przymierze między Maxymilianem, Zygmuntem i Władysławem, chciał Maxymilian koniecznie wciągnąć w woynę Zygmunta z Turkami, ale niedokazał tego, przyrzekł On pośrednictwo pomiędzy Krzyżakami którzy się wyłamywali z pod hołdu.

Śmierć

Śmierci żony Zygmunta Barbary wielkim żalem prze-
jęta wszystkich z utraty tak cnotliwej Pani. Maxy-
milian radą swoją tyle dokazał, że Zygmunt oże-
nił się z Boną Sforcyją Księżniczką Medyolańską
z kobietą wyniosłego umysłu, chciwą i chytrą która
zatruła spokojności Zygmunta w końcu panowania
i była przyczyną wielu nieszczęści dla Polski. Jwan
Wasil wraz z Tatarami kray pustoszyli i lubo
zostali pokonani od K: Ostrogskiego i Stanisława Lanc-
korońskiego, jednak te zwycięztwa nienadgrodziły
strat poniesionych. Po śmierci Władysława Króla
Węgierskiego i Czeskiego ro: 1516. wystał Zygmunt
do tych królestw, Radzców swoich Łaskiego Arcy
Biskupa Gnieźnieńskiego i Krzysztofa Szydłowie-
ckiego Wojewodę Krakowskiego jako Opiekun ma-
łoletniego Ludwika syna Władysława. Maxymi-
lian przyrzekłszy pośrednictwo między Zygmontem
Krzyżakami i Janem Wasilewiczem, nie dotrzymał
tego, owszem pobudził Jwana Wasilewicza do wydania
wojny Polakom, i Krzyżaków którym nawet pod

dowodz

dowodztwem Schomberga posiłki postał, pod tym ten Monarcha nieprzestał szkodzić polsce aż do smierci swojey Albert Mistrz Krzyżacki, wkroczył w Zmudź i opanował wiele miast w pomorskiey ziemi, Tatarzy na Ruś i podole, Moskale w Litwe. Zygmunt maiąc tylu razem nieprzyiaciół wysyła przeciwko Krzyżakom Mikołaja Firleia i Zarębę którzy ich pokonali Albert widząc że siły iego niewystarczą i z przykrzywszy sobie woynę, zrzucił z siebie habit i przyiął religią Luterską, a będąc zaufany własce Zygmunta z którego Siostry pochodził, prosił o pokóy i nadania Prus Wschodnich w mańs two, w czem się też niezawiodł, bo Zygmunt roku 1525. dał mu inwestyturę na Prusy które po zeyściu iego potomstwo miało obięć a gdyby tego niebyło to miało przeyść na iego familią Podobnież Zygmunt powiaty Bytowski i Lemburski Jerzemu i Barninowi Xiążętom Pomorskim siostrzeńcom swoim lennem prawem oddał, i w Gdańsku ich inwestytował Mazowsze po smierci Jana i Stanisława Xiążąt Mazowieckich było przyłączone do polski roku 1530. Po ukończeniu woyny z Krzyżakami zawarł Zygmunt

pokoy

pokoy z Moskalami na lat sześć i z Turkami przez
co zabezpieczył Ruś od napadów Tatarskich. Po śmierci
Ludwika 2go Krola Węgierskiego synowca Zygmunta
ktory poległ na placu sławy w kwiecie młodości
walcząc przeciwko Turkom pod Mohaczem. Węgrzy
ofiarowali koronę Zygmuntowi ktorey On tak jak
Szwedzkiey ktora Mu była po dwakroć ofiarowana
nie przyjął. Zygmunt chcąc jeszcze za życia widzieć
syna swego koronowanym, dokazał tyle u Polaków iż
w 10tym roku Zygmunta Augusta syna jego korono-
wali z warunkiem, aby się za życia ojca do rządów
niewtrącał. Piotr Wojewoda Wołowski wiarołomca
chcąc się wyłamać z pod hołdu Polsce z licznem woy-
skiem wkroczył na Pokucie, lecz zbity pod Ober-
tynem od Jana Tarnowskiego Hetmana Koronnego
z utratą liczną woyska, dostały się zwycięzcy te zdo-
bycze ktore był utracił Krol Albrycht na Wołoszczy-
źnie przez zdradę. Seym złożył Zygmont na popar-
cie woyny Wołowskiey w Krakowie, lecz przez fakcyię
Bony żony swojey, Kmitę Wojewodę Krakowskiego

i Jędrzeja Krzyckiego Prymasa został zerwany;
Urażeni na ołona Zygmunta że pieczęć po Krzysztofie
Szydłowieckim niewydał Gamratowi ulubionemu
Królowéy lecz Janowi Chojeńskiemu. Gdy Seym
na niczem się skończył wydał Zygmunt wici na
pospolite ruszenie. Stanęło szlachty 150 tysięcy
pod Lwowem, król myślał całą Wołoszczyznę podbić
raz na zawsze Polsce, lecz Szlachta zamiast ruszenia
przeciwko nieprzyjacielowi wiodła spory z królem
będąc pobudzani od Kmity, Zborowskich, Odrową-
żów i Taszyckiego, których chciwości niemógł nasy-
cić Zygmunt, dwa miesiące zeszły na sporach, król
niemogąc uspokoić burzliwych umysłów do domu
rozpuścił Szlachtę. Tarnowski pogromił Wołochów
zdobywszy Chocim odebrał przysięgę na wierność i
hołd od Piotra Wojewody królowi. Co tylko Wołochów
Tarnowski uspokoił Iwan Wasilewicz z licznem woy-
skiem do Litwy wkroczył, wysłany przeciw niemu Tar-
nowski z Jerzym Radziwiłłem, gromią wojska Wasi-
lewicza biorą Homlę i oblegaią Starodub, pomyślności

ta

ta przynaglita Wasila prosić o pokoy. Zygmont
staty obciążony doznawał w swey sędziwey starości, go-
ryczy i zgryzot których nayWięcey była przyczyną
własna żona jego, zakończył życie w Krakowie
ro: 1548. żyjąc lat 82 panował lat 42. Zostawił
z Barbary de Zapol pierwszey żony swojey córek
dwie Jadwigę która była wydaną za Joachima 2go
Elektora Brandeburgskiego i Annę która w młodym
wieku umarła. z Bony drugiey żony iednego syna
Zygmunta Augusta i córek cztery Elżbietę raz lubioną
Janowi de Zapol Krolowi Węgierskiemu. Zofiię wy-
daną za Henryka Xięcia Brunświckiego, Annę
która była żoną Stefana Batorego Krola Pol-
skiego i Katarzynę wydaną za Jana Xięcia Fin-
landskiego który potem był Krolem Szwedzkim.
Pod rządem Zygmunta kwitnął kray we wnątrz
i był poważany wraz z Majestatem od Obcych, miasta
zwiększały się w Wielkiey i Małey Polsce, Ukraina
i Podole które były dotąd pustemi zaludnionemi

zostały

zostały nieprzebyte bory Podlasia ustąpiły pod siekierą
przemyślnego rolnika, i zamienione zostały w żyzne
niwy. Chlubiła się Polska za panowania Zygmunta
z wielu godnych mężów którzy się zasłużyli Oyczyznie
radą i orężem. Orężem Konstanty Xiążę Ostrogski
który w 33ch bitwach dwie tylko przegrał raz pod
Wiedrożą drugi raz pod Sokalem, znaiznieysze zwy-
cięztwa jego są, pod Orszą położył 40 tysięcy na placu
Moskali, pod Wisniowcem 24 tysiące Tatarów wyciął
poźniey pod Słuckiem, Kamieniem i Pińskiem zbił
tychże 26 tysięcy. Jan Tarnowski który pod Oberty-
nem zbił Wołochów położywszy ich na placu do 20 ty-
sięcy, Mikołay Firley który gromił Moskali i Krzyża-
ków, Mikołay Kamieniecki, Przecław Lanckoroński
Jerzy i Jan Radziwiłłowie, Grzegorz Chodkiewicz
Jan Swierczewski, Woyciech Sampoliński i wale-
czny wódz Zaporowców Ostafi Daszkiewicz.
Radą i nauką słynęli Piotr Tomicki, Samuel Macie-
jowski Jędrzey Krzycki i Jan Łaski obydwa Arcy
Biskupi Gnieznieńscy, Piotr Myszkowski.

Wielki

Wielki Kopernik, Marcin Kromer zwany
Liwiuszem polskim, Stanisław Gorski, Krzysztof
Szydłowiecki, Gałczewski, Sieniawski, Rey i młody
Janicki. Krolowa Bona ktora z innych miar była
bardzo szkodliwą Polsce, tę dla niey tylko korzyść
przyniosła że sprowadziła do Polski wielu sławnych
Artystów ktorzy zachęcili polaków do sztuk pięknych.
Za panowania Zygmunta Leo 10 papież na Rzym.
Lateraneńskim soborze nadał za przyczyną Zyg-
munta Janowi Łaskiemu Stryi Biskupowi Gnie-
źnieńskiemu i następcom jego tytuł Legati Nati czyli
urodzonego Stolicy świętey posła. Postanowił Zy-
gmunt Hetmaństwa dożywotne, gdyż te dawniey trwa-
ły do ukończenia woyny. Za rządów Zygmunta
1go sekta Luterska z Niemiec zaczęła się wciskać do
polski, Gdańszczanie zostawszy Lutrami zburzyli kil-
ka kościołów, lecz pod żegarze tego czynu, byli śmiercią uka-
rani a inni na wygnanie skazani, Jest i to wielkim
zaszczytem Zygmunta i całego Narodu że gdy płynęła krew
ludzka w całey Europie dla rożności zdań w Religii w Polsce
tolerancyja była.

Po smierci Zygmunta 1go syn jego Zygmunt August na ten czas rządzca Wielkiego Xięstwa Litewskiego rządy objął. Po smierci pierwszey żony swoiey Elżbiety corki Ferdynanda 1. Węgierskiego i Czeskiego Krola ożenił się Krol bez wiedzy Oyca i Narodu z Barbarą Radziwiłłowną Wdową po Stanisławie Gasztołdzie Woiewodzie Trockim, z ktorą przyiechał do Krakowa, i pogrzeb wspaniały Oycu wyprawił na ktorym znaydowało się wielu cudzoziemskich posłow. Pragnąc jak nayprędzey widziec swoią ulubioną małżonkę koronowaną złożył Seym w Piotrkowie chcąc na nim swobody i wolnosci narodowe potwierdzić, i naradzić się względem ważnieyszych interessow państwa, lecz ten zszedł bezskutecznie, z przyczyny weyscia w związki z Radziwiłłowną. Bona zaś tego Krola żona niechcąc widzieć swey dawney poddanki w rownym stopniu godnosci, tyle chciała dokazac aby się Zygmunt z nią rozwiodł, było wielu Senatorow i Biskupow ktorych sobie Bona ujęła co koniecznie żądali aby Krol zerwał

związki

związki matrenskie, lecz August trwał stateczne
w przedsięwzięciu swoiem, i nigdy niechciał na to
ězezwolić, Gdy Piotr Boratyński wraz z innemi
posłami, zaklinał Krola na Boga aby się rozwiodł,
odpowiedział tim wspaniałomyslnie ... Jakże się
możecie spodziewać odemnie wiary w zaprzysię-
żonych obowiązkach dla was, kiedy koniecznie chce
cie abym wiary mey żonie niedotrzymał, milsza mi
iest moja wiara niż wszystkie Krolestwa na swiecie,
Gdy niemogł narod tego dokazać by Zygmunt Au-
gust się rozwiodł, wymagał od Niego na tym Seymie
aby Litwę z Polską połączył, lecz On niemogąc tak
wielkiego dzieła uczynić Seym został zerwany i na
niczem się rozszedł. Po skończonym Seymie wrocił
Krol do Krakowa, gdzie nieuczyniwszy sprawiedliwo-
ści takiey jakiey chcieli Akademicy Krakowscy, ktorych
kilku słudzy Proboszcza Zamkowskiego zabili, broniąc
iedney nierządnicy ktorą oni napastowali, rozeszli się
z Kraju i udali się iedni do Niemiec drudzy do Czech
i Prus

i tam wszyscy prawie przyjęli religiją nowowierców i za powrotem swoim do kraju też rozkrzewili, i tak się pomnożyła w końcu panowania Zygmunta Augusta iż tylko 5. Senatorów katolików w Senacie liczona, ile dwie nieprzyszło do tego że Biskupów mieli oddalić z Senatu, Tatarzy wpadli w kray i niszczyli ale doścignieni od Tarnowskiego pod Tarnopolem zupełnie zostali pokonani. Nierządi kłutnie trapiły Naród a Krol niechciał żadnym sposobem seymu zwołać, lecz dał się nakłonić Tarnowskiemu i zwołał go do Piotrkowa, Tam długa były sprzeczki Senatorów Swieckich z Biskupami, i tyle dokazano że zabroniono Biskupom niesić wyroków względem czci i życia, a to z okazyi iż Stanisław Orzechowski Kanonik Przemyslski chwyciwszy się nowey religii, porzuciwszy stan duchowny, ożenił się: za co wyklęty był od Jana Dziadowskiego Biskupa Przemysłskiego pasterza swego. Poźniey Orzechowski wrócił do jedności kościoła, i bronił władzy duchowney z tą żarliwością, jak wprzód na nią powstawał. Życzenia Krola

potym

po tym Seymie wzięty skutek i nastąpiła Koona-
cyia Barbary w którą to wszystości składali hołdy
Xiążę Pruski, Lawenburski i Bytowski na Pomorzu.
Niedługo August cieszył się zwycięztwem swoych nieprzy-
iaciół, bo Barbara w sześci miesięcy po koronacyi umarła
jak mniemają niektórzy z zadaney trucizny od Bony.
Religiia Luterska i Kalwińska w całym Kraju się
rozszerzyła i wszystkie Szlacheckie Domy najzacnieysze
chwyciły się nowey religii, i już mniemanie było na
Króla że ten zostanie Lutrem, gdy Biblię Luterską
Imieniem swoiem zaszczycić dozwolił. Dzierzgow-
ski Prymas zapobiegając szerzącym się błędom
zwołał Synod do Piotrkowa, na którym wyznanie
Wiary Katolickiey od sławnego Hozyusza Biskupa
Warmińskiego napisane podpisaniem Arcy Bisku-
pa wyszło. Zygmunt August udał się do Gdańska
gdzie wielkie były kłótnie między Katolikami i Lu-
trami które uspokoił. Ztamtąd udał się do Królewca
i był u Alberta Xięcia Pruskiego, gdzie ledwie zabity
niezostał

niezostał pod czas fajerwerku, który dla niego wyprawiał Albert, puszkarz nabiwszy Armatę kulą zabił Xięcia Wisniowieckiego, którego mózg opryskał suknie królewskie. Niedługo Zygmunt August wszedł w związki małżeńskie z Katarzyną Arcyxiężniczką Austryiaczką wdową po Franciszka Konradzie Xięciu Mantuańskim siostrą pierwszey żony swoiey z którą niedługo żył, bo podpadła w wielką chorobę, niemogąc dostać rozwodu o który się usilnie starał kazał ją do Niemiec odesłać. Rozznowiercy odprawili Synod roku 1555 w Knyszynie pod Kaliszem, na nim Hussytów wyznanie zostało przyięte, drugi w Pinczowie trzeci w Sandomierzu, na którym wszyscy nowowiercy ścisły związek między sobą skojarzyli. Bona Królowa matka Zygmunta Augusta straciwszy nadzieie rządzenia synem, a stawszy się Panią przez nienasyconą chciwość i przekupstwa umyśliła wyiechać do Włoch gdzie osiadła w Barze miasteczku Apulii w Królestwie Neapolitańskiem, wywiozła ona z Polski wielkie summy pieniędzy bo za przybyciem do Królestwa Neapolitańskiego pożyczyła Filipowi 2. Królowi Hiszpańskiemu 430,000 dukatów pod obowiązkiem odbierania prowizyi na komorze

celney

cielnéy w Foggia, długo Polacy opor czynili Bonie z wy-
więzieniem tak wielkiey summy, lecz gdzież złoto nie przyidzie
Summa ta prawem dziedzicznem spadła na Zygmunta
Augusta i Siostry jego, pod nazwiskiem Summ Ne-
apolitańskich, Zygmunt 3. części tych summ spada-
iących na siebie darował Narodowi, a Naród poźniey przez
Pacta Conventa Stanisławowi Augustowi pozwolił
odbierać prowizyię od tych Summ, ktorey on nieod-
bierał, niemożna wiedzieć u kogoby się tych summ
upominać, gdyż one były lokowane w Krolestwie Ne-
apolitańskiem, a to Krolestwo w poźnieyszym czasie
przechodziło pod roznych monarchow panowanie,
Używał dotąd kray spokoyności, lecz wdanie się
Krola za Wilhelmem Arcy Biskupem Ryzskim
ktorego Fürstemberg wziął w niewolę, pociągnęło
Naród do długiey woyny z Moskalami. Wysłał Zyg-
munt August Kaspra Łąckiego posła swego do Für-
stemberga, aby Wilhelma z niewoli wypuścił, ktory
za przybyciem do Inflant od pospolstwa został za-
bity. Obrażony Krol tym haniebnym czynem i kray

wdę

i krzywdą Wilhelma, wydał rozkaz na pospolite
ruszenie, i pod Pozwolę przyciągnął. Furstenberg zatrwo-
żony potęgą Krola, spiesznie do obozu dąży i padłszy
na kolana przed Krolem prosi o przebaczenie i pokoy,
ktory otrzymał pod temi warunkami, iż musiał wypu-
ścić Wilhelma z niewoli, dobra Mu powrócić i Krolowi
za koszta Woienne 60,000 talerów wyliczyć. Inflanty pod
opiekę dał Krolowi jako Wiel: Xiążęciu Litewskiemu obiedwie
te prowincyie przyrzekły sobie wzaiemnie dawać po-
moc przeciwko nieprzyjaciołom. Związek takowy
niepodobał się Iwanowi 2. ktory był iuż zniechęcony
na Krola iż siostra jego Katarzyna pogardziła jego
ręką i poszła za Jana Xię: Finlandskiego. Wprowadził
Iwan 2 liczne woyska do Inflant pod bit wielemian
i kray spustoszył, Furstenberg broniąc walecznie
kraju swego został przez zdradę złapany od Moskali
i nędznie życia w więzieniu dokonał. Obrany Nowy
Mistrz Gotthard Kettler, niemogąc wstrzymać zapędów
nieprzyjacioł, gdyż i Eryk Krol Szwedzki wkroczył
w Estonią i one opanował, zawiera Pacta z Krolem
i jako Wiel: Xię: Litewskiemu oddał cały kray pod opie-
kę

opiekę, zrzekł się Kettler tytułu Wielkiego Mistrza
Kawalerów mieczowych i wziął od Krola Kurlan-
dyię i Semigalię w lenność pod temi samemi wa-
runkami, jakie otrzymał Albert Mistrz Krzyżac.
od Zygmunta 1go na lenność Prus. Przyłączenie
Inflant do Litwy było przyczyną długiey woyny
z Moskalami którzy Połock szturmem wzięli, lu-
bo Krol odniosł zwycięstwo nad niemi jednak Po-
łocka nieodebrał. Iwan 2gi chcąc więcey Polsce
szkodzić ogłasza Krolem Inflantskim Magnusa
Xięcia Holsztyńskiego brata Fryderyka 2. Krola Duń-
skiego, sobie zaś zachował tytuł Protektora. Gdy
Tatarzy Krymscy zaczęli pustoszyć kray Moskiew-
ski, Iwan 2gi przysyła posłów do króla prosząc
o pokóy który stanął na lat 3. Magnus zrzekł
się tytułu Krola i pretensyi do Inflant a Iwan Pro-
tektora, W czasie woyny moskiewskiey ledwie nie przy-
szło do woyny z Turkami, a to z tey okazyi, Woy-
ciech Łaski Woiewoda Sieradzki i Xiąże Dymitr
Wiśnio

Wiśniowiecki, bez wiedzy króla weszli do Wołoch i osadzili na
mieyscu Alexandra którego wypędzili na Hospodara Jana
Graicjana Greka. Turcy urażeni wsadzają Tomzę pod jmie-
niem Stefana na hospodarstwo, który pokonawszy wszyst
Graicjana i Wiśniowieckiego wziął w niewolę, odesław go do
Konstantynopola, gdzie życie utracił będąc zawieszony
żebrem na haku i strzałami przeszyty. Tomza będąc przy-
czyną śmierci Wiśniowieckiego, gdy podpadł w niełaskę u So-
limana uciekł do Polski, lecz Soliman żądał wydanie jego
na rozkaz króla został ścięty we Lwowie, i tak się ukończyła
ta woyna która zuchwałością prywatnych osób, ledwie nie-
pociągnęła polskę do woyny z Turkami. Ważnym był w dzie-
jach polskich, rok 1569. na Seymie Lubelskim zrzekł się
Zygmunt August dziedzictwa do tronu, i uczynił ostateczne
złączenie Litwy z Polską wraz z Podlasiem Wołyniem
Podolem Ukrajną i Prussami Inflanty zaś prawem
własności a Xięstwo Kurlandskie prawem lennem wspól-
nie do obu narodów należeć miały. Na tym Seymie Albert
Fryderyk Xżę Pruski publicznie hołd składał, gdzie też po-
słowie Elektora Brandeburgskiego i Margrabi Anspac-
kiego dotykali się chorągwi, na znak następstwa, gdyby
Xżę [illegible]ami

Pawłem Bim-
ta familiia wygasła, Gdańszczanie którzy niebyli zado-
wolnieni z Komissarzy których im Król przysłał, wy-
słany został Stanisław Karnkowski Biskup Kujawski
który im przepisał prawa i te były zwane Karnkowskie.
Spokoyność która słodziła chwile Polaków z rządów
i sprawiedliwości Zygmunta Augusta, w krotce w wielki
żal się zamieniła, bo gdy Król przed końcem wycho-
dzącego trzech letniego przymierza z Moskwą, wyjechał
z Warszawy dla szerzącego się powietrza do Knyszyna,
gdzie roku 1572 umarł maiąc lat 52 panował lat 26
niezostawił z potomstwa powtorzonego po trzykroć małżeństwa.
Król ten lubo do 17 roku był otoczony samemi ko-
bietami, jednak był rozrządzie sprawiedliwy, w boju wa-
leczny, Ościenni Monarchowie wielce go poważali, i dla
tego obrał go Sędzią Maxymilian który między sobą i sio-
strzeńcem jego królewiczem Węgierskim. Miasta Han-
zeatyckie Protektorem swoym uczyniły. Król ten sam
uczony rozkrzewiał także nauki pomiędzy narodem mo-
wił doskonale językiem Włoskim i Łacińskim tak jak
Oyczystym którego w Litwie naywięcey starał się rozszerzyć.
Za niego zaczęto pisać Konstytucyie krajowe po polsku.

Chlubiła się polska z wielu uczonych mężów jakiemi byli Stanisław Hozyusz Kardynał Biskup Warmiński a potem Penitencyaryusz Wielki w Rzymie, Stanisław Orzechowski, zwany Demostenesem polskim, Andrzey Frycz Modrzewski biegły polityk, Klemens Janicki i Jan Kochanowski Rymotworce Łukasz Gornicki i Krzysztof Warszewiecki dziejopisowie, Bartłomiey Paprocki Rodopis Orężem zasłużyli się Oyczyznie Mikołay Radziwiłł Grzegorz Chodkiewicz, Filon Kmita, Roman Sanguszko Pac, Stanisław Lesniowolski, Florian Zebrzydowski, i Alexander Połubiński. W świetnym stanie była polska za jego panowania pięciu udzielnych Xiążąt hołdowało, jako to Xżę: Szczeciński na Pomorzu u Odry Xżę: Pruski, dwóch Hospodarów Multański i Wołoski nakoniec Xżę: Kurlandski. Za Zygmunta Augusta na Seymie w Piotrkowie ro: 1562. postanowione było Kwarciane Woysko, które było utrzymywane z kwarcianey częsci dochodów Krolewskich, którego powinnością było strzedz granic od napadów Tatarskich. Skonczył się za jego panowania sławny Sobor Trydenski który od roku 1545.

roku 1545. pod trzema papieżami Pawłem 3cim
Juliuszem 3cim i Piusem 4tym ciągnął się do roku
1563. na którym prezydował Stanisław Hozyusz,
Jest z wielkim zaszczytem narodu i króla iż
gdy w całey Europie krew się lała w Polsce była zo-
stawiona wolność sumienia każdemu. Powstała
za Zygmunta Augusta roku 1568. Rzeczpospoli-
ta Babińska od wsi Babin w Lubelskiem której
był dziedzicem Pszonka żartobliwy człowiek. W tey
Rzeczypospolitey postanowili sobie senat i innych
urzędników, miała ona za zasadę, po prawie obycza-
jów przestrogę kłamstwo i innych, i tak gdy kogo
usłyszeli chełpiącego się z odwagi zmyślonej, nazy-
wali go Hetmanem Rze: Babińskiey, gdy kto rzecz
do wierzenia niepodobną opowiadał był zwany Kan-
clerzem, gdy wiele rozprawiał o Teologii był ogłoszony
Prymasem gdy kto się chwalił z dobrych koni psów
został Łowczym, i tak każdemu stosowny dawali
tytuł podług jego rozprawy. —

